

No hi ha cap dubte que Adolf Hitler fou responsable d'alguns dels actes més monstruosos de la història. Tot i això, en una entrevista sobre la seva nova biografia, l'historiador Volker Ullrich parla d'un dictador que tenia un encant fascinant, a pesar del seu antisemitisme radical.

Senyor Ullrich, diríeu que Adolf Hitler era una persona normal?

—Com a mínim, no estava tan boig com alguns erudits de psicohistòria, amb unes línies argumentals ben marcadament simplistes, ens volen fer creure. Tal vegada era una persona més normal del que voldríem pensar.

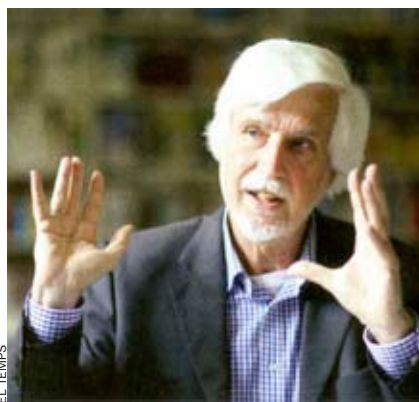
—La majoria de la gent considera Hitler un psicòpata. Així com molts historiadors, que creuen que algú capaç de cometre aquest tipus de delictes no pot haver estat una persona normal.

—Hitler fou, sense cap dubte, únic en els seus actes criminals. Tanmateix, en molts aspectes, no fou més que una persona com una altra. Mai no podrem entendre els horribles esdeveniments ocorreguts entre 1933 i 1945 si ens neguem de primeres a acceptar que Hitler tinguera també característiques humanes, o si no som capaços de veure més enllà de les seues energies criminals i de reconèixer que el dictador posseïa també qualitats encisadores. Mentre continuem considerant-lo simplement un monstre, la fascinació que, indubtablement, exercia continuarà sent un enigma.

—Joachim Fest publicà una biografia completa de Hitler el 1973 i Ian Kershaw una altra, en dos volums, el primer dels quals va eixir a la venda el 1998. Què us va impulsar a produir una tercera biografia de tal envergadura?

—Fest va tractar sobre la figura de Hitler des d'una posició d'odi i aversió. Un capítol clau del seu llibre es titula "Visió d'una no-persona". Kershaw estava interessat principalment en les estructures socials que feren possible l'existència de Hitler, mentre que la figura de Hitler en si queda en certa manera diluïda en el seu tractament. Jo trec l'home a un primer pla, cosa que no sols ofereix una imatge completament nova de Hitler, sinó també una

“Hitler era més normal del que voldríem pensar”

Volker Ullrich és autor d'una biografia sobre Hitler de recent aparició a Alemanya.

imatge més complexa i contradictòria del que estem acostumats.

—“Hitler la persona” és el nom del capítol que descriu com a clau

al vostre llibre, que s'ha publicat aquests dies. Com era Hitler com a persona?

—El que era extraordinari de Hitler era el seu talent per a fingir. La seua formidable habilitat com a actor és, sovint, obviada. Hi ha ben poques situacions en què podríem descriure'l com a genuí i, justament, això és el que dificulta tant contestar la pregunta sobre com era ell com a persona. Podia ser molt agradable, fins amb gent que detestava, i alhora increïblement fred amb gent molt pròxima a ell.

—Hi ha un moment al llibre en què parlu d'un “encant captivador”. L'encant no és una qualitat que s'haja associat sovint amb aquest criminal del segle.

—Un bon exemple de la seva capacitat per a congraciarse els altres és la relació que va mantenir amb el president alemany Paul von Hindenburg, qui tenia en un principi reserves sobre el “caporal bohemi”, com ell anomenava Hitler. Tanmateix, setmanes després d'haver estat nomenat canceller, Hitler aconseguí tenir Hindenburg tan ficat a la butxaca que el president alemany signaria qualsevol cosa que Hitler li demanara. Joseph Goebbels deixà constància als seus diaris que el dictador no solament sabia mantenir una agradable conversa amb els seus coneguts més pròxims, sinó que també sabia escoltar de meravella.

—D'altra banda, es donaven de tant en tant aquests canvis de comportament incontrolats. L'incident més insignificant podia desencadenar un atac d'ira.

Ullrich: "Mentre continuem considerant Hitler simplement un monstre, la fascinació que, indubtablement, exercia donarà sent un enigma."

EL TEMPS

—A mi em fa la impressió que la majoria d'aquests accessos eren un numeret. Ho feia a propòsit, per a intimidar la gent quan, simplement parlant amb els seus opositors, no aconseguia el que volia. En qüestió de minuts, podia tornar a exhibir un control absolut del seu comportament i passar a fer el paper de l'atent amfitrió.

—**Hi havia ben poc als orígens de Hitler que poguera fer pensar que acabaria convertint-se en un genocida. En lloc de complir el desig del seu pare i convertir-se en un funcionari honrat, Hitler es retirà per dedicar-se a dibuixar i escriure. “Els llibres eren el seu món”, afirma un amic de la infantesa.**

—Hitler era un lector àvid, una passió que l'acompanyà al llarg de tota la seua carrera professional. Els Arxius Federals de Berlín conserven rebuts que mostren títols i preus de la llibreria de Munic on Hitler comprava els llibres. Aquests són testimonis de la immensa quantitat de llibres que demanava, especialment sobre arquitectura, tot i que també les biografies i les obres filosòfiques li interessaren. Hitler llegia de forma voraç, però també selectiva. Només llegia obres que encaixaren amb la seva visió del món i que foren d'utilitat per a la seva carrera política.

—**Diríeu que tenia una mentalitat artística?**

—El seu interès per l'art fou certament excepcional. Estant de vacances al setembre de 1918, no va passar el temps als prostíbuls, com feren els seus companys, sinó a l'Illa dels Museus de Berlín.

—**En altres paraules, tal vegada podríem dir: alerta amb els artistes ficats en política.**

—Molt enginyós. Però Hitler no va arribar a ser mai més que un artista mediocre. El seu verdader talent era per als jocs de la política. És fàcil infravalorar les qualitats i habilitats excepcionals que va posar en joc per a tenir èxit en el seu camp. En el curt espai de tres anys, va passar de ser un veterà desconegut a ser el rei de Munic, omplint les sales més grans de la ciutat setmana rere setmana.

—**Hitler era un llop solitari. No fumava, no bevia, i va acabar fent-se vegetarià. Com una persona tan excèntrica passa a convertir-se en un imant per a les masses?**

—Munic en la dècada de 1920 era un escenari ideal per a un agitador de dretes, especialment un que poguera fer uns discursos tan apassionats com els de Hitler. El dictador era un estrateg expert, que va saber enginyar-se-les per superar tàcticament la seva competència, a poc a poc. Es va rodejar de seguidors que l'admiraven amb devoció. I es va assegurar el suport de partidaris influents, especialment els Bruckmann, una parella molt respectada en el món de l'edició; la família Bechstein, que feia pianos; i per descomptat els Wagner a Bayreuth, que aviat van arribar a tractar-lo com a un membre de la família.

—**Fins i tot els primers informes de Hitler com a orador detallen l'intercanvi d'energia entre ell i els seus oients. “Vaig tenir una sensació peculiar”, escrivia un testimoni al juny del 1919, “com si l'entusiasme dels oients fora obra seva i al mateix temps li donaren veu a ell en bes-canvi”.**

—Per a comprendre el poder de Hitler com a orador, hem de tenir en compte que no va ser tan sols el demagog bramaire de taverna que sempre imaginem, sinó que, més aviat, elaborava els seus discursos amb molta cura. Començava amb calma, cautelosament, com si temptejara el camí que calia seguir i tractant de detectar fins a quin punt tenia el domini sobre l'audiència. Fins que no estava segur de l'aprovació dels oients, no pujava de to la selecció de paraules i gestos, que esdevenien cada vegada més agressius. Continuava durant dues o tres hores fins que arribava al clímax, un punt culminant embriagador que deixava molts oients amb les llàgrimes regalimant cara avall. Quan veiem parts dels seus discursos avui, el que veiem normalment és només la conclusió.

—**L'escriptor Klaus Mann, qui va observar Hitler devorant un pastís**

“La majoria dels seus accessos d'ira eren un numeret per a intimidar la gent”

“Hitler tenia un talent extraordinari per a fingir. La seva habilitat com a actor sovint és obviada”

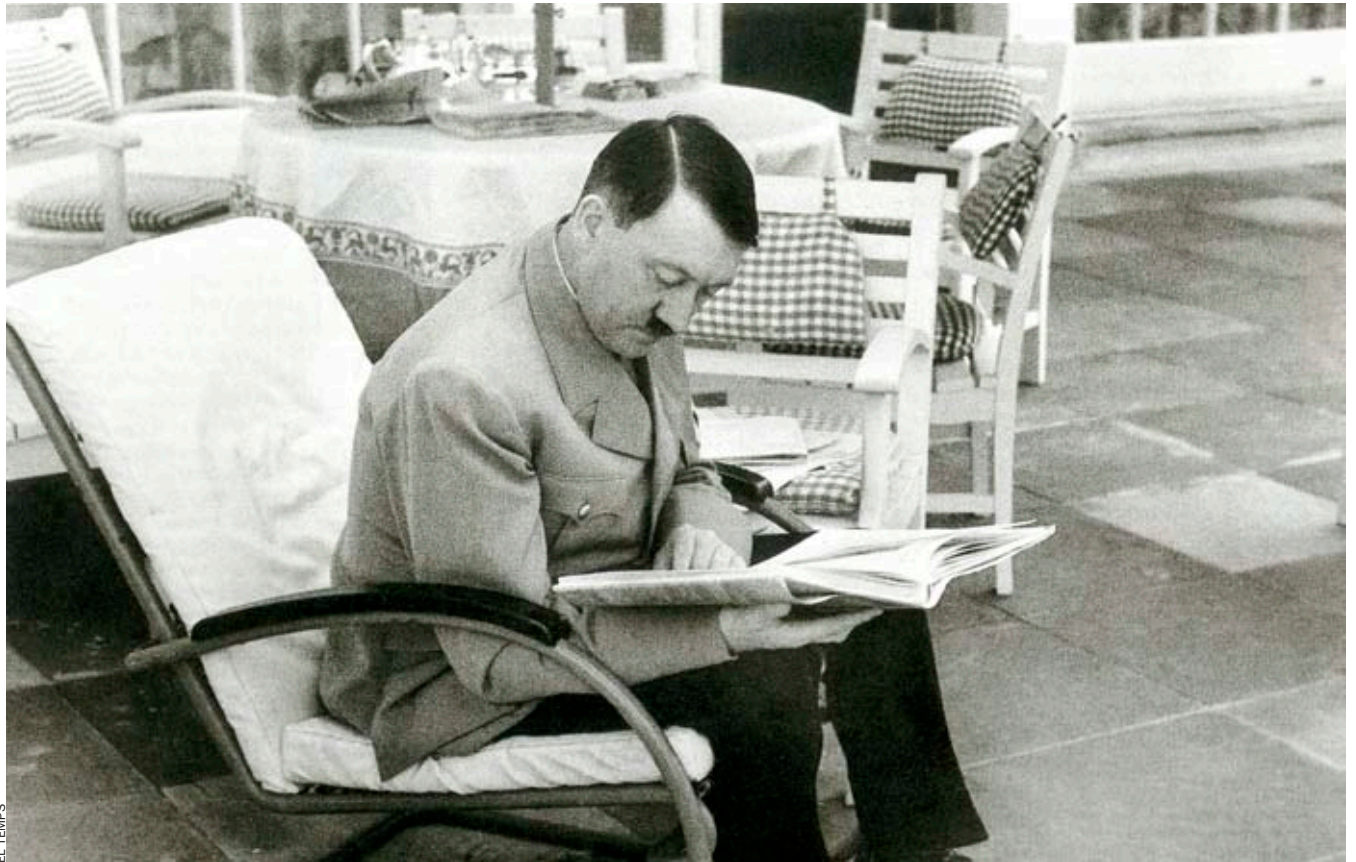
de maduixa al Carlton Teeraum de Munic el 1932, va escriure després: “I vostè vol ser dictador, amb aquest nas? No em faça riure”. Cal tenir un cert tipus de disposició per a sentir-se fascinat per Hitler?

—Klaus Mann sentia una repulsió instintiva, estèticament motivada, des del principi. Però també hi ha testimonis de persones que tenien una visió molt negativa de Hitler al principi i, tot i això, acabaren conquistats i entusiasmats en entrar en contacte amb ell. Entre els efectes de Rudolf Hess, qui va fer de secretari particular de Hitler a partir de 1925, em vaig trobar amb cartes en què descrivia a la seva promesa les gires revolucionàries de tots ells per Alemanya. En una carta descriu una reunió de líders de negocis a la ciutat d'Essen, a l'abril de 1927. Quan Hitler va entrar a l'habitació, es va trobar amb un silenci glacial, el rebuig total. Després de dues hores, tot eren aplaudiments. “Una atmosfera com al Circus Krone [de Munic]”, va escriure Hess.

—**El fervor enlluernador dels discursos de Hitler a les convencions del partit encara ressona avui a les nostres orelles. Com diferia la seva veu en privat de la veu que feia servir en públic?**

—Hi ha molt poques gravacions en què es puga sentir Hitler parlar amb normalitat. No obstant això, en les gravacions existents, és evident que posseïa una veu càlida i tranquil·la. Un to completament diferent del que emprava en les seves aparicions públiques.

—**A Fest, una vegada li van preguntar en una entrevista: “Era antisemita Hitler?”. El que estaven preguntant-li, en altres paraules, era si l'odi als jueus es derivava d'una convicció real o si va ser principalment un mitjà per a agitar les masses. Va ser antisemita, Hitler?**

EL TEMPS

“Era un lector àvid. Els arxius federals conserven rebuts que mostren títols i preus de la llibreria de Munic on comprava els llibres.”

—Sens dubte. L’antisemitisme —en la seva forma més radical, de fet— era el nucli de la seua personalitat. És impossible entendre Hitler sense aquest tret. Saul Friedländer el va descriure com un “antisemitisme redemptor”, una descripció molt encertada. Hitler considerava els jueus com l’encarnació de tot el que era dolent, l’arrel de tots els mals del món.

—Però no va ser així des del principi.

—Al seu manifest *Mein Kampf*, Hitler parla com si s’haguera convertit en un antisemita fanàtic quan encara estava a Viena. Però no hi ha proves que el dictador haguera fet mai cap comentari despectiu sobre els jueus abans de traslladar-se a Munic. Per contra, a la residència d’homes, on va viure durant tres anys a Viena, va mantenir molts vincles amistosos amb jueus. Els distribuïdors que compraven les seves pintures a un preu decent eren també jueus.

—Va sofrir alguna mena d’experiència significativa que el convertira a l’antisemitisme?

—Sabem que Hitler va esdevenir un antisemita radical durant la revolució

a Munic de 1918-1919, la qual ell va experimentar de primera mà i que va virar sobtadament cap a l’esquerra, per girar de nou radicalment cap a la dreta. La República Soviètica de Munic que arribà a existir per un període breu de temps, va incloure diversos jueus en posicions de lideratge: Ernst Toller, Eugen Levine i Erich Mühsam. Això va portar a l’antisemitisme, que es va estendre per la ciutat com una febre.

—Vós feu referència a una carta fins ara desconeguda de l’agost de 1920 en què un estudiant de dret de Munic va deixar constància de les opinions de Hitler després d’una trobada amb ell. Pel que feia als jueus, Hitler va dir que, segons ell, el virus havia de ser eradicat, i que l’existència del poble alemany estava en joc. Fins a quin punt es creia Hitler seriosament aquelles declaracions en aquell moment?

—El projecte polític que va sorgir de la seva visió del món encara no consistia en assassinats en massa. Malgrat tota la retòrica d’aniquilació, “desfer-se dels jueus” en aquell moment significava expulsar-los d’Alemanya. L’anome-

nada “solució final”, és a dir, l’assassinat sistemàtic dels jueus d’Europa, no va entrar en el pla fins el començament de la Segona Guerra Mundial.

—A tot estirar, per als pogroms de la Kristallnacht del 9 de novembre de 1938, ja quedava clar que tots els qui el règim considerava enemics seus restaven ara sense drets ni protecció. Vós escriviu, amb raó, que Alemanya havia deixat d’estar entre les nacions civilitzades arribats a aquell punt. Però ni això no va poder desvirtuar la popularitat de Hitler.

—No és fàcil saber què en pensava la població, d’aquells pogroms. Basat en fonts com ara els informes de la Gestapo sobre l’ambient general al país, m’incline a pensar que la majoria de gent no estava d’acord amb aquesta violència. Curiosament, la Kristallnacht no es va associar amb Hitler. Hitler va aconseguir romandre entre bastidors, tot i que era ell el qui manejava els fils, junt amb altres líders nazis als qui se n’ha considerat responsables. Aquesta exoneració, plasmada en frases com ara: “Si el Führer ho haguera sabut ...” apareix una vegada i una altra.

—Que Hitler pensava detingudament en la seva imatge es pot apreciar en la manera com va tractar el tema dels diners. Mentre es presentava exteriorment com un líder humil, en secret es va eximir a si mateix dels impostos, com expliqueu al vostre llibre.

—Un funcionari diligent de l'Oficina d'Impostos de l'Est de Munic va notificar l'octubre de 1934 que Hitler devia 405.000 *reichsmarks* en impostos, i immediatament va ser exonerat de qualsevol obligació de pagar aquests impostos endarrerits. A partir d'aleshores se'l declarà exempt d'impostos. I el funcionari que havia notificat el problema va rebre una reprimenda seriosa.

—A partir de 1937, hi va haver fins i tot segells amb la seva imatge, i Hitler en rebia un percentatge dels ingressos.

—Hitler sempre va apreciar el luxe. No és casualitat que, fins i tot els primers anys, conduïra els Mercedes més cars i més nous del mercat. Tampoc el seu apartament de nou habitacions a Prinzregentenstrasse a Munic no encaixa exactament amb la imatge d'un home senzill del poble, que ho dona tot pel bé d'Alemanya. A més, vaig trobar factures d'hotels on Hitler es va quedar amb el seu seguici abans de 1933. Com a exemple, gastaren 800 *reichsmarks* durant quatre dies a l'hotel Kaiserhof, a Berlín. Això equival a uns 3.500 euros.

—Dediqueu també un capítol sencer a les relacions de Hitler amb les dones. No considereu massa trivial indagar sobre la vida privada del dictador?

—Considereu que aquest és un aspecte que no s'hauria d'ometre en una biografia. En el cas de Hitler, hem de considerar també el fet que no va mantenir una divisió estricta entre la seva vida privada i pública, sinó que més aviat va barrejar ambdues esferes d'una manera estranya. Això es va fer especialment evident a la Berghof [una de les residències del dictador], on s'entremesclaven els espais privats i els espais de treball.

—Què en penseu, de la teoria que Hitler se sentia sexualment atret pels homes?

—En teoria, també li faltava un títol, la qual cosa el feia reticent a

EL TEMPS

“L'antisemitisme —en la seva forma més radical— era el nucli de la seua personalitat. És impossible entendre Hitler sense aquest tret.”

EL TEMPS

despullar-se davant de les dones. Però oblideu-vos-en. En aquest tema, també, Hitler va amagar molt i hi ha ben poc que sapiguem amb exactitud. Però estic convençut que mantenia una relació molt més estreta amb la seva darrera amant, l'ajudant d'un fotògraf de Munic, Eva Braun, del que imaginàvem.

—Kershaw exposa la teoria que Hitler trobava la seua satisfacció en l'èxtasi de les masses.

—Jo no pense el mateix. Hitler sempre es va considerar a si mateix com un home que renunciava a la felicitat personal en favor del seu poble. No n'hi ha proves concloents, però crec

que darrere de la cortina de fum de la discreció Hitler va tenir una vida amorosa molt normal amb Eva Braun.

—Sense Hitler no hauria existit el nacionalsocialisme, però sense les energies que l'impulsaren cap amunt tampoc no hi hauria hagut cap Hitler. On haurien descarregat aquestes forces destructives si aquesta figura central no hagués existit?

—Haurien trobat una altra eixida diferent. Una possibilitat hauria estat un govern autoritari dirigit en gran part pels militars. Algunes persones, com els cancellers Schleicher i Papen, havien demostrat de què eren capaços després del colp d'estat de 1932 a Prússia, desfent-se de funcionaris amb idees republicanes i purgant el govern. Les lleis antijueus —sembla— també s'haurien aplicat igualment sense Hitler. Però l'Holocaust —aquest paroxisme radical i últim de la visió política utòpica d'una societat racialment homogènia— mai no s'hauria esdevingut. És inimaginable sense Hitler. Hi hagué moltíssims alemanys que hi donaren suport a aquest paroxisme, però Hitler va ser qui va dirigir-lo.

—Senyor Ullrich, moltes gràcies per aquesta entrevista.

Jan Fleischhauer

© Der Spiegel

Traducció d'Alba Collado Cascales